

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Parallela Geographica Italiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1649

§. 2. De Ditione Ducis Sabaudiaë in Italiâ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13120

FL V. } Scriuia: *Scriuia*, ad castrum Gibellinum Pado iungitur.
 VII. } Curone: *Corone*.
 Staffora: *Staffora*, veriùs torrens quàm fluuius.
 Vera: *Vera*.

N V M. 12. *Bobbiensis Ager*, Bobbiese.

V R. } BOBBIVM: *Bobbio*, in Apennini iugo ciuitas vbi nobile
 BES. } S. Galli Cœnobium, à D. Columbano Gotho conditum, ex quo Monasterio ciuitas accreuit. Huic cognominem aliqui faciunt urbē supra Nicæam; errant, hæc enim Boglio dicitur, nobis vulgò *Bueil*. Leandrum lege, & de eius dominis aliquid ediscas. Sita est hæc ciuitas ad Trebiam Fl.
 Rossariolum: *Rossaruolo*, ad prædictum amnem.
 Castellum verus: *Castro vetro*, in iugis Apennini.

FL V. } TREBIA: *Trebia*, non inde procul oritur, & paulò supra
 VII. } Placentiam in Padum influit.
 Tidonius: *Tidone*, non procul à Bobbio existit.

De Marchionatu Finarij *Final*, & Pontremolensi ditione, quæ sibi Hispanus afferuit, pendētque ex Prorege Mediolanensi vtpote viciniore, in ditione Genuensium dicemus cap. 4.

§. 2. *De ditione Ducis Sabaudie in Italiâ.*

OFFERT sese nobis egredientibus ex Ducatu Mediolanensi ditio Italica Principis inter Europæos post Franciæ Regem antiquissimi, cuius familia xxviii. Principes legitimos edidit, xvii. Comites, xii. Duces. Quæ matrimonio octies iuncta est cum Imperatoribus, quinquies cum Regibus Franciæ, decies & quater cum Principibus Regij sanguinis Franciæ, quinquies cum domo Austriacâ, semel cum Regibus Aragonum, bis cum Regibus Castellæ, & Legionis, bis cum Regibus Portugalliæ, semel cum Regibus Poloniæ, Angliæ, Scotiæ, Cypri, Bohemiæ, ter cum Regibus Siciliæ atque Hierosolymorum.

SECT. I. *Historica huius Regionis.*NUM. I. *Nomen.*

REPERIMVS primùm *Marchiam Italiae* dictam esse, cuius & Principes dicti sunt *Marchiones*, quorum initium quidam ad *Carolum Magnum* referunt: quare etiam in praesentiâ *Dux Sabaudiae* hunc suis titulis adscribit, *Marchio Italiae*.

Dicitur etiam aliquando vno nomine totus hic tractus (si *Comitatum Nicææ* excipias, inquit *Boterus*) *Pedemontium*, quia ad radicem, seu pedem *Alpium* extenditur; complectitur tamen plerasque alias regiones, quarum tibi *synopsin* offero, etiam sequentibus profuturam.

PEDE-	PRINCIPALIS	PEDEMONTIUM: <i>Turin.</i>	
MON-			MARCH. SEGVSVS: <i>Suse.</i>
TIVM	PEDEMONTII	MARCH. EPOREDIÆ: <i>Yurée.</i>	
	cum insertis.	DOMI. VERCELLENSE: <i>Vercèil.</i>	
L A-	MARCH. SALVTIARVM: <i>Saluffes.</i>	COM. ASTENSIS	
TIVS			C. Astensis: <i>Aste.</i>
	SVMP-	Colles Ligurum: <i>les Langhes.</i>	
TVM.			March. Ceua: <i>Ceua.</i>
	MONSFERRATVS SABAVDICVS: <i>Trino.</i>		
COMITA-	VICARIATVS NICÆÆ: <i>Nice en Prouence.</i>	VICARIATVS BARCELLONÆ: <i>Barcilonette.</i>	
TVS			VICARIATVS SOPELLANVS: <i>Sospello.</i>
NICÆÆ,			VICARIATVS PVERINVS: <i>Poggiet.</i>
cui inferitur			VALLIS S. STEPHANI: <i>San-Steffano.</i>
Com. Tenda			

NUM. 2. *Quantitas huius ditionis.*

TOTA hæc Regio, hoc est *Pedemontium* latè sumptum vnâ cum *Nicææ Comitatu*, inter *Alpes*, *Ducatum Mediolanensem*, & *oram Genuensem* iacet.

Longitudo eius desumpta à *Monte Cenisio le Mont Cenis*, ad confluencias ferè *Sessia Fl.* Gradum vnum complectitur cum quadrante

drante maioris circuli hoc est 67. millia passuum cum quingentis passibus, nostrates leucas 33. cum $\frac{1}{4}$, Germanicas sexdecim cum dimidiâ, & 500. passibus.

Latitudo autem porrigitur à Nicæâ *Nice en Provence*, ad Minorem S. Bernardum, *le petit S. Bernard*, continetque duos gradus cum dimidio, hoc est 150. millia passuum, leucas Francicas 75. Germanicas 37. cum dimidiâ.

De eius *Ambitu* statui non potest, quia ab aliis regionibus vicinis crebris angulis denormatur, easque deformat.

N V M. 3. *Qualitas huius Regionis.*

PEDEMONTIVM reliquas regiones Italiae fertilitate dicitur superare. Abundat autem frumento, vino, fructibus, carnibus domesticorum animalium & ferarum, caseo, castaneis, cannabi, lino, metallis. Fertilitatis eius summæ maximum argumentum quod cum in eo Galli & Hispani 23. annis magnis utrimque furoribus bellum gessissent, nullus unquam exercitus laboravit ciborum inopiâ, numquam indigenæ caritatem annonæ sint experti.

COMITATUS NICÆÆ, licet solum habeat asperum, ita tamen cultus est, ut nullâ re indigeat. Nicææ tamen circumpositus ager ob asperitatem montium frumento caret. Tota Regio naturâ munitior, tum quia ubique calles angusti, tum quia præsidia plurima tumulis, & collibus affixa sunt. Hic quoque palmæ feliciter crescunt, & dactylos plurimos darent si accederet cultura, hæc autem deficit, quia ex Barbariâ vili pretio accersuntur.

IN GENERE hæc vulgò laudantur in Regionibus illis Subalpinis.

Sericum conficitur potissimum Carignani, & Raconisij, ob pulcherrimas illic, & creberrimas Moros.

Semina ad tingendas lanas dat ager Cherientis, *Quiers*.

Piper acutissimum crescit in agro Cavanensi *le Cavanez*, & merito omni piperi Italico antepositur.

Agaricum Pedemontanum merito reliquis antefertur.

Herbe Medicæ, & *flores exquisiti* hinc efferuntur.

Metallicæ omnis generis: nostrâ memoriâ supra centum à nobili Germano, quem Dux euocarat, detectæ sunt, auri, argenti, ferri, æris quod hic copiosum, & præstantissimum, ac denique calcanthi *de Vitriol.*

NUM. 4. *Mores Subalpinorum.*

AD merces distrahendas facti sunt huius regionis incolæ. Milites optimi, & aptissimi ad insidias collocandas: peritissimè ex equis Nobilitas pugnat. Deliciis dediti sunt ferè, propter regionis amœnitatem. In principem suum optimè affecti sunt, cui vivere, cui mori, cui bonorum iacturam pati gloriosum ducunt: ad scientias valde idonei sunt, licèt pauci eorum literis incumbant.

NUM. 5. *Quomodo Sabaudica ditio accreuerit.*

SEMENTIS huius ditionis fuere Sabaudia, & Mauriena vallis, quæ cessere Beraldo, aut eius filio cùm Arelatense & Burgundicum regna defecere. Marchionatus Segusinus ab Adelaïde vxore Amedæi primi additus est. Sub Amedæo III. Comitatus Geneuensis factus est clientelaris, ac demum per nuptias omnino adiunctus est. Ducatus Augustanus tunc temporis accesserat, siquidem concessus est hæreditarius Aymoni quarto filio Thomæ. Sub Amedæo filio Thomæ Comitis Flandriæ, & Sabaudia eius vxor Sibylla Bressiam cum agris adiacentibus attulit. Quando accesserit Pedemontium non facile statui potest: dicunt Galli fuisse de patrimonio Comitis Prouinciæ, & ablatum Ioannæ anno Christi 1363. Humbertus I l. dicitur in quibusdam titulis Marchio Italiæ, cùm paulò antè fiat mentio Othonis Marchionis Italiæ quem Adelaïs mortuo marito Amedæo primo duxit. Agnes Fociniaci *Foucigny*, hanc regionem attulit Petro auunculo Bonifacij. Quomodo Montemferratum sibi vindicat postea dicemus. Sub Amedæo VI. Fridericus Marchio Salussiarum rebellauit, sed sese turpissimè submittere coactus est. Asta, Vercellæ, Querium potentissimæ olim Republicæ bellis attritæ sese spontè submitserunt, vt hîc taceam de Marchionatu Eporediæ cuius Principes olim potentissimi fuere, & tres vltimi Principes eius Imperij speciem occupauere. De Romanensi, seu Vallensi agro *le pays de Vaux*, Philippus frater Petri cum Imperatore Rodolpho acriter dimicauit; sed demum pace inita, in Sabaudicâ ditione satis diu perseuerauit.

NUM. 6. *De iuribus quæ sibi vindicat Sabaudus in presentia.*

Primum ius sibi vindicat in REGNUM CYPRI, cuius etiam no-

men suis titulis adscribit, quia Ludouicus filius Amedæi VIII. seu Pacifici duxit Annam Lusignanam filiam Iani Regis Cypri, Hierosolymæ, & Armeniæ: Iano successit Ioannes qui reliquit Iacobum nothum factum Episcopum Nicosiæ, & Carolam quæ nupsit Ludouico Comiti Geneuensi fratri Amedæi IX. & filio Ludouici supradicti. Is Ludouicus cum Carolâ coronatus est Rex Cypri, sed expulsus est à Iacobo Notho Ioannis, ope Sultani Ægyptiaci, atque Venetorum. Is Iacobus duxit nobilem Venetam quæ ei successit, & eâ mortuâ Resp. Veneta hoc regnum occupauit. Carola ergo spoliata, primùm testamento hâc Insulam reliquit Ludouico marito suo, deinde Carolo Duci Sabaudiaë nepoti suo.

Secundum ius in Ducatum, seu Marchionatum MONTISFERRATI, quia Theodorus Marchio Montisferrati dedit filiam suam Yolandam, seu Violandam, Aymoni Duci Sabaudiaë, eâ lege ut mares nati ex filiâ, anteponebantur fæminis de se prognatis, cum ergo mares Palæologi defecerint credit Sabaudus ad se ditionem illam deuolutam esse. 2º. quia Dux quidam Montisferrati adiutus à Duce Sabaudiaë contra Ducem Mediolanensem, ei submitte sese sponte. 3º. denique quia propter dotem Blanchæ quæ nupsit Carolo I. Duci Sabaudiaë, quæ cum non fuerit persoluta, neque eius fructus, vix magna pars Montisferrati nomina hæc dissoluere possit: quid autem eâ de re iudicari Imp. Carolus V. dicemus in Monteferrato. Anno 1631. Victor Amedæus, pace inita Cherasci, non leuem Montisferrati partem obtinuit.

Tertium ius in BELGIUM *les Pays-Bas*: quia Belgium datum est à Philippo II. Isabellæ Austriacæ, at illa soror erat germana Catharinæ Michaëlis, ex quâ natus Victor Amedæus, Philippus autem I V. repræsentat Philippum tertium qui tantum ex patre frater erat Isabellæ: vide hanc quæstionem pluribus ventilatam tomo 20. Mercurij Franciæ. Ut hîc omittam quæstionem hîc quoque excussam de multis bonis mobilibus, & immobilibus quæ sibi acquisierat Isabella, in quorum partem minimum Sabaudus hæres venire debebat. Nam quod ad Belgium attinet eâ conditione tantum datum erat, ut deficiente prole ad Hispanicam ditionem rediret.

Quartum ius in REGNUM LUSITANICVM ob Beatricem filiam Emanuëlis Lusitaniaë Regis quam duxerat Carolus III. Dux Sabaudiaë, ex quâ suscepti Duces Sabaudiaë.

Quintum ius in ACHAIAM: nam Philippus Sabaudus Thomæ 3. filius Iambem filiam Principis Achaïæ duxit, ex quâ suscepit Iambum filium Achaïæ Principem: & ab hoc inchoata est familia Principum Pedemontij, & Achaïæ, quæ vix 100. duravit annos, sicque eorum ditio ad Ducem Sabaudia deuoluta est.

De *Ciuitate Geneuensi, Vallensi agro, seu Romanensi*, nemo est qui dubitet in hæc iuris habere aliquid Sabaudum, cum hic à Bernatibus ei sit ereptus sub Carolo III. quando etiam Geneuenses ciuitatâ verâ religione legitimum quoque Principem eiecere.

N V M. 7. *Quid sibi iuris vindicet in has regiones Rex Francia.*

FRANCI putant Sabaudum iniustè possidere quinque eius ditionis partes.

Primo, NICÆAM, & VILLAM-FRANCAM quondam Appendices Comitatus Prouinciæ. Datæ enim sunt à Ioannâ Ludouico.

Secundo, PEDEMONTIVM quod volunt esse patrimonium Comitatus Prouinciæ, & primò ablatum Ioannæ anno Christi 1363.

Tertiò, PARTEM COMITATVS ASTENSIS, quam contendunt esse familiæ Aurelianensis, & in dotem cessisse Valentinae filia Galeatij.

Quarto, MARCHIONATVM SALVSSIARVM, quem volunt fuisse partem Delphinatus, sed Bressiâ hunc agrum pensauit.

Quintò, MAGNAM PARTEM SABAVDIÆ, quam aiunt debitam fuisse Ludouicæ matri Francisci I. videlicet illam negant excludi potuisse ab iis bonis quæ fæminis debentur.

N V M. 8. *De Principibus huius ditionis.*

TRAXERE originem Principes isti ex Amedæo Saxone nobili, cuius filius fuit Humbertus, ex quo natus Hugo Marchio Italiae, ex Hugone Beraldus qui Burgundici & Arelatensis Regis exercitibus præfuit. Hoc regno dissipato, & in varios Dominos distracto Sabaudia & Vallis Mauriena, Imperatore assentiète, huic familiæ additæ sunt, quasi fermentum maioris ditionis, vt suprâ ostendimus; cui præfuere 17. Comites, quorum nouem etiam Chablafij & Augustæ Duces fuerunt. Deinceps Duces dicti sunt; horum primus Amedæus octauus cognomento Pacificus, seu Salomon, quem Sigismundus Imp. Cameriaci creauit Ducem. Is mortuâ vxore Ripalliam cum sex equitibus S. Mauritij quos crearat, se-

NVM. 9. *Politia huius ditionis.*

Hic Status planè Monarchicus est, vt & Principi titulus Altitudinis Regiæ conceditur: certè Curiæ eius magnum Regem sapit, seu eius Prætorianos milites, seu mensam, seu capellam spectaueris. Filius eius primogenitus Princeps Pedemontij nominatur. Eligit sibi Consilium, Cancellarium, & ex 3. ordinibus Ecclesiasticis, Nobilitate, & Magistratibus prudètes viros, ex quorum consilio ditiones suas administrat. Triplici Curiâ suis ius dicit, Cæmariacensi, Turinensi, & Nicæensi. Olim exercitibus vnus præerat Marecallus, sed eam dignitatem prudenter extinxit Emanuel Philibertus, & in varios Præfectos diuisit, vnus peditibus omnibus præest, tres equitum Magistri Sabaudorum, Pedemontanorum, & exterorum: duo apparatus bellici Præfecti, *Maitres de l'Artillerie* Sabaudus, & Pedemontanus.

ANNVI REDITVS sunt ferè sex millionum argenti, vel duorum auri, vt vulgò loquuntur. Quamquam Duces hi dicant subditorum suorum benevolentiam sibi pro ingenti gazâ esse. Certè Carolus Emanuel ex vno Pedemontio paucis annis duodecim milliones auri abstulit.

Pacis tempore alit ferè militum quatuor millia. Si res exigeret triginta peditum expeditissimorum millia, equitum tria millia scribere posset.

Quatuor triremes ferè semper paratas habet in portu Villæ-Francæ, quibus equites S. Mauritij, & S. Lazari imponit; his equitibus Dux ipse præest. Hæ triremes Melitenibus iunctæ non parum negotij barbaris facessunt. Si tamen res postularet plures armaret, plures instrueret.

NVM. 10. *De Masseranensi, & Bogliensi Dynastis, & aliis minoribus in hanc ditionem inseriis.*

MASSERANENSIS PRINCEPS *Prince de Masserano*, qui à Pontifice pendere dicitur, ditionem suam insertam habet in Agrum Vercellensem, & cum Ducatu Mediolanensi minimâ sui parte connectitur: Regio eius aspera, & syluis obducta, sed metallis diues, & annuus eius reditus centum librarum millia dicitur superare:

aliquot locis potitur quibus præcellit Crepacorium *Creuecœur*.

BOGLIENSIS DYNASTA, à quibusdam Bobiensis, anno 1617. erat Hannibal Grimaldus Comes, & Baro. Is bello quod gerebatur inter Sabaudum & Hispanum dederat se in clientelam Galliarum Regis, sed conuictus est anno 1616. conuenisse cum Hispano in Sabaudi perniciem; quare captus & damnatus per Senatum & Governatorem Nicæensem capite pœnas luit, Ducis fisco adiudicata preciosa & plurima suppellex, eius ditio Nicææ Comitatus addita, licet reclamaret ex Franciâ filius eius qui duxerat filiam Comitis de Tauanes, neptem D. du Mayne. Præerat hic Dynasta 22. quâ oppidis, quâ pagis, ex quibus sexdecim aureorum millia recipiebat, & stabat semper à Gallicis partibus. Audio tamen ætate nostra mortuo Victore Amedæo, rebûsque in Pedemontio turbatis, prædictum eius filium hæreditatem suam recuperasse, & eâ in præsentia potiri.

Dynasta RACONIGNIVS de *Raconis*, Italis *Raconigi*, septem quoque pagis aut oppidis præerat, & 15. millia aureorum ei pendebantur; partium quoque Gallicarum erat; quando & cûr Pedemontanæ ditioni accesserit, nescio.

Marchio EVANATOZZI è gente Spinola 12. aureorum millia annui reditus seponit, & Hispani cliens est.

SECT. II. *Descriptio Geographica Pedemontanæ, seu Subalpinæ ditionis.*

IN duas ditiones, seu regiones præcipuas Subalpinæ regiones diuiduntur, vt præmonuimus, in Pedemontium latè sumptum, & Comitatum Nicæensem; Pedemontium in 4. iterum partes diuiditur: in Principatum Pedemontij cum infertis ei ditionibus, Marchionatum Saluffiarum, Comitatum Astensem cum infertis, & Montisferrati ditionem Sabaudicam: Comitatus verò Nicææ in 4. Vicariatus, & vnâ Vallem distinguitur, quæ omnia sequentibus numeris expedientur.

NUM. I. *Prima pars Pedemontij latè sumpti.*

PRINCIPATVS PEDEMONTANVS.

VRBES PRINCIPATVS

TAVRINVM : *Turino*, olim Augusta Taurinorum vrbs pulcherrima, & munitissima in agro feraci cum arce pulcherrimâ, in quâ puteus mirandi operis. Academiam habet inclytam, & hîc magna celebritate seruatur Sindon, seu Sudarium quo Christus mortuus inuolutus est, & hîc ostenditur magnâ cum religione. Adiunctum habet viuarium 5, aut 6, millium ambitu; Principum delicia, hîc enim ferè semper Princeps commoratur, vnde vrbs in dies pulchrior & magnificentior euadit.

Mille flores : *Mirafior*, nobile Ducis palatium duobus ab vrbe millibus tantùm distat.

Clauasium : *Chiuaso*, nobis *Chiuas*, ad Padum, non procul à Fl. Orco, oppidum non immunitum.

PINAROLIUM : *Pignerol*, ad Fl. Chisonium *le Chison*, pernobile & luculentum oppidum, iam additum ditioni Gallicæ & redemptum à Sabaudis, sicque firmatum, vt sit ab hac parte Franciæ propugnaculum, viâque sic munita, vt nihil Romanam magnificentiam & diuitias exigas.

Pragelatum : *Pra-* Vallibus dedere nomina, & nostra at-
gellasse te celebratæ sunt bellis hîc gestis at-
Petrofa : *la Peruse* que confectis.

CAVORTIUM : *Cauorte*, nobis *Cauours*, locus munitus muro lateritio, & vice arcis tumulo impositus, cum Turre Gramafanâ ei vicinâ.

Lucerna : *Luserna*, caput famosissimi Comitatus, & vallis amplissimæ quæ supra 20. hominum millia dicitur alere.

VILLA-FRANCA : *Ville Franche*, in solo vberis sita, vbi Padus ponte iungitur; celebris, quia hîc olim captus Prosper Columna Dux exercitus Mediolanensis.

CARINIANVM : *Carignano*, nobis *Carignan*, celebre de Principis nomine, arce, ponte, & præclaris ad illum Gallorum facinoribus.

BRIQUERASCVM : *Briqueras*, in loco perferaci situm & situ difficili, ex quo Carolus Emanuel hyeme Gallos expulit,
tem-

tempore sapienter, & fortiter vsus.

Rouiliaſcum: *Renigliaſco*, excellenti vino celebre.

MONS CALARIVS, aliter CASERIVS: *Mont-Calier*, oppidum pernobile, nec ciuitati decedens.

CASTRVM CHERIVM: *Chieri*, nobis *Quiers*, olim potentiffima Reſp. quæ 30. hominum millia armauit; bellis inter Carolum V. & Franciſcum I. malè multatum eſt.

Ripa Cherienſis: *Rina di Chieri*, Marchionatus titulo ornatum oppidum.

CARMANIOLA: *Carmagnola*, nobis *Carmagnole*, ab omnibus Geographis in Marchionatu Salutarum collocatur, nunc in recentibus tabulis ab eo reuellitur, & Pedemontio adſcribitur. Vrbs celeberrima, Armamentarium quondam Gallicum vbi 300. tormenta bellica ſeruabant. Nunc incolarum frequentia, & opibus abundat.

P
E
D
E
M
O
N
T

RACONIGI: *Raconigi*, nobis *Raconis*, de eo oppido diximus ſuperiori ſeſtione num. 10. celebratur ob ſericum; habetque palatium, piſcinas, & deambulationes pulcherrimas.

SAVILIANVM: *Sauigliano*, inter fluuios *Malea*, & *Mair*, perlautum oppidum & opulentum, quo nullum putabat aptius in totâ Italiâ ad alendum exercitum Carolus V. Imp. ſtatuerat Dux Emanuel Philibertus hîc habitare, & hanc urbem ſuæ ditionis primariam facere.

Centale: *Centalo*, à Præfecto Equitum Bellegardio munitum.

Laniaſcum: *Lagnaſco*.

FOSSANVM: *Foffano*, ciuitas munita ad Fl. Sturam, & Episcopalis, in regione frumenti feraciſſimâ.

CLARASCVM: *Cheraſco*, munitiffima vrbs in colle, cuius pedem alluit Fl. Tanarus *le Taner*; celebrantur eius viæ rectæ, & amplæ.

Cerifolæ: *Cerifoles*, vicus duntaxat, ſed memorabilis prælio Ducis Anguiani, qui eò loci Hiſpanorum retudit ſaſtum.

Polentia: *Polenza*, cadauer vrbs antiquæ, vbi pars Amphitheatri.

CVNEVM, & CVNI: *Coni*, vrbs munitiffima ad confluentias Geſæ & Sturæ. Memorabilis eſt obſidione quâ fruſtra tentata eſt à Franciſco I. in præſentia ditiffima eſt.

- Bena** : *Bene*, oppidum munitissimo loco situm, aëris salubritate, & incolarum fortitudine celebre.
MONS REGALIS : *Mondoui*, colli imposita ciuitas, cuius pedem alluit Fl. Ella, populosissima est omnium urbium Pedemontij post Taurinum. Heluetiorum eade celebratur. Vnum eius suburbiorum dicitur vicus, vbi S. Mariæ templum quod Dux extruxit, magnæ religionis, vbi & voluit deinceps Duces omnes humari.
PADVS : *le Pô*, de cuius origine dicitur in Marchionatu Salutarum; magnam eius agri partem rigat fluuiis, quos hic in se vtrinque recipit.
FL V- *Stura* : *la Sture*, Fossanum alluens diuersum ab illo qui cadit ad pontem Sturæ.
VII *Gessus* : *Ges*, Sturæ connectitur ad Cuneum *Coni*.
Tanarus : *le Taner*, oritur ex nexu Apennini cum Alpibus in Marchionatu Ceux : cadit in Padum ad Basinianū.
PE- *Bormiæ duo* : *Bormia*, suas aquas miscet paulò supra Sessanum, huncque agrum rigant: exoriunturque in Marchionatu Ceux, & iuncti Tanaro miscentur ad Alexandriam.
DE- *Duria* : *la Doire*.
Clarus : *Chiara*.
Malonius : *le Malon*.
MON- *Chifonius* : *le Chifon*, Pinarolium alluens.
Malea, & *Mair*, Sauilianam vtrimque stringunt.
Varæta : *Varaita*.
TII. *Pelleus* : *Pelles*, Chifonium hauriens.
Nonus : *Non*.
Sangonius : *Sangone*.

NVM. 2. *Inserta & Addita Pedemontio.*

MAR-	VR-	SEGVSIVM : <i>Suse</i> , aliter Sufa iuxta montis Cenisij radices, varias olim experta vices à Frederico Ænobarbo incensa, & excisa. Celebratur fortitudine Gallorum nostrorum: satis est diues, & populosa ad Duriam <i>la Doire</i> .
CHIO-	BES	
NA-	SE	

		Auiliana: <i>Auigliana</i> , nobis <i>Veillane</i> , olim longâ obsidione celebris, ætate nostrâ prælio memorabilis. Arcem habet in cliuo firam.
TVS	G V S I -	
	N Æ	Glauena: <i>Giaueno</i> , ad fluuiolum <i>Sangono</i> , armorum fabrica quondam celebris ob vicinas officinas ferrarias, quæ hîc supra 30. exercentur. Hinc quoque telæ nobiles.
SE	{ VAL -	Fanum S. Ambrosij: <i>Sant - Ambrosio</i> .
	L I S.	Riuoli: <i>Riuoli</i> , in agro peramœno, celebris Burgus natalibus Caroli Emanuclis, sed longè magis quia S. Petrum Martyrem ex familiâ Dominicanâ edidit.
G V S I -		
		Nonalefa: <i>Nonalese</i> , vbi multa inuenta sunt quæ Sabaudicam historiam possunt illustrare.
NVS,	A B -	
	B A -	Fanum S. Antonij Raucini: <i>Sant Antonio</i> , nobis <i>la Commanderie de S. Antoine de Renuers</i> , Abbatia olim, vt & nunc, ditissima.
	T I Æ.	S. Michaëlis Clusensis: <i>S. Michel di la Clusa</i> , condita in loco olim Clusa: putant indigenæ ab Angelis hunc locum conditum esse.
<i>le Marquisat de Susè.</i>		Ripalta: <i>Riualta</i> , prædiues locus.
	FL V -	Duria, Italis <i>Doria</i> , nobis <i>la Doire</i> , aliter Duria minor <i>la Doirette</i> , hanc vallem peramœnam decurrens.
	V I V S.	
MAR -		EPOREDIA: <i>Turea</i> , nobis <i>Turée</i> , in libro Fisci Romani Hipporegia dicta, & ab indoctis vulgè <i>Lamporegio</i> . Situ est edito inter duos colles ad Duriam Fl. cognomento Balteam, qui hîc ponte lapideo necitur. Laudantur eius casei dicti <i>Salassi</i> .
CHIO -	V R -	
NA -		
TVS	B E S	Masinum: <i>Masino</i> , oppidum lautum.
EPO -		Fanum S. Martini: <i>S. Martino</i> , Comitatus caput, Guelphorum olim propugnaculum.
R E -	H V -	
DIEN -		Valperga: <i>Valpergue</i> , item Comitatus caput Gibellinorum acerima fautrix.
SIS,	I V S	
<i>le Mar-</i>		

<i>quisat</i>		Cornia: <i>Cornie</i> , seu <i>Corgni</i> , ad Fl. Orco.
<i>d'Yurée,</i>	MAR-	Riparolium: <i>Rinarolo</i> , ad prædictum Fl.
quo in-		Aglia: <i>Aglé</i> , castrum olim permunitum.
cluditur	CHIO-	Ceresolæ: <i>Ceresol</i> , pagus ad initia Orci Fl. cuius casei celebrantur; in valle Loranâ iacet.
AGER	NA-	Fanum S. Benigni cognomento Fructuariensis: <i>San-Benigne</i> , seu vt indigenæ eferunt <i>San-Balegno</i> , prope Riparolium.
CAVA-	TVS.	LANCIUM: <i>Lanzo</i> , vnde valli nomen ad Fl. Clarum <i>Chiara</i> .
NEN-		
SIS,		
Cauane-	FLV-	DYRIA cognomento Balthea, seu Maior <i>la Doire Balthée</i> , aliter <i>la grande Doire</i> .
fe, <i>le Ca-</i>		Orcus: <i>Orco</i> , ex Ceresolis profluens.
<i>uanois.</i>	VII.	Malonius: <i>le Malon</i> .
		Clarus: <i>Chiara</i> .
CO-		VERCELLÆ: <i>Vercelli</i> , nobis <i>Vercelles</i> , & <i>Verceil</i> , ad Fl. Sessitem <i>le Sessia</i> , de cuius nomine vide Leandrum solito more fabulantem. Hic celebratum Cœcilium contra Berengarium Archidiaconum Andegauensem à Leone IX. vrbs iam munitissima, & vallata propugnaculis à Sabaudo qui eam urbem ex Ducatu Mediolanensi decerpfit, sed nostrâ ætate eam Hispanus recepit; castrum quoque habet & arcem.
MI-	VR-	
TA-		
TVS	BES	
olim,		
nunc	AGRI	Bugella: <i>Biela</i> , vrbs ampla, diues, populosa in agro feraci sita.
DO-		Andornum: <i>Andorno</i> , Marchionatus caput in Agro Bugellano.
MI-	VER-	Motta: <i>la Motta</i> , locus prælio memorabilis anni 1614.
NIVM	CEL-	Viueronium: <i>Viuerone</i> , vnde lacus nomen habet.
VER-		Fanum S. Germani: <i>San-Germano</i> , locus olim munitissimus, subruit propugnacula, & muros eius Victor Amedæus.

		Fanum S. Agathæ: <i>Santia</i> , bellis Pedemon- tanis memorabilis.														
CEL-	LEN-	Fanum S. Crescentini: <i>S. Crescentin.</i>														
LEN-		Burgus Sessites: <i>Borgo di Sessia</i> , ab aliis adscri- ptus agro Mediolanensi.														
SE,	SIS.	Seraualis: <i>Serraualle</i> .														
<i>la Sei- gneurie de Ver- ceil,</i>		Verruca: <i>Verna</i> , nobis <i>Vernè</i> , Hispanorum obsidione, & virtute Francorum memora- bilis ætate nostrâ.														
nunc Hispa- nicæ ditio- nis.	FLVII.	<table border="0"> <tr> <td>S E S S I T E S</td> <td>Gardinam: <i>Gardina</i>.</td> <td rowspan="2">} Vno alueo in cū defluentes.</td> </tr> <tr> <td>vulgò <i>Sessia</i>,</td> <td>Bronam: <i>Brona</i>.</td> </tr> <tr> <td><i>Sissia, Senza,</i></td> <td>Nauium: <i>Nauiio</i>, ad Vercellas.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>& <i>Sessa</i> reci- pit</td> <td>Eluum: <i>Eluo</i>.</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Et aliquot alios parum celebres.</td> <td></td> </tr> </table>	S E S S I T E S	Gardinam: <i>Gardina</i> .	} Vno alueo in cū defluentes.	vulgò <i>Sessia</i> ,	Bronam: <i>Brona</i> .	<i>Sissia, Senza,</i>	Nauium: <i>Nauiio</i> , ad Vercellas.		& <i>Sessa</i> reci- pit	Eluum: <i>Eluo</i> .			Et aliquot alios parum celebres.	
S E S S I T E S	Gardinam: <i>Gardina</i> .	} Vno alueo in cū defluentes.														
vulgò <i>Sessia</i> ,	Bronam: <i>Brona</i> .															
<i>Sissia, Senza,</i>	Nauium: <i>Nauiio</i> , ad Vercellas.															
& <i>Sessa</i> reci- pit	Eluum: <i>Eluo</i> .															
	Et aliquot alios parum celebres.															
	PRINCIPA- TVS MAS- SERANEN- SIS,	<table border="0"> <tr> <td>Masseranum: <i>Masserano</i>, principis do- mus & delicia, locus exultissimus.</td> </tr> <tr> <td>Crepacorium: <i>Creuicœur</i>, locus per- munitus, & arx ad tegendum hunc tractum peridonea. In eius quoque agro Metallicæ ferri nobiles.</td> </tr> </table>	Masseranum: <i>Masserano</i> , principis do- mus & delicia, locus exultissimus.	Crepacorium: <i>Creuicœur</i> , locus per- munitus, & arx ad tegendum hunc tractum peridonea. In eius quoque agro Metallicæ ferri nobiles.												
Masseranum: <i>Masserano</i> , principis do- mus & delicia, locus exultissimus.																
Crepacorium: <i>Creuicœur</i> , locus per- munitus, & arx ad tegendum hunc tractum peridonea. In eius quoque agro Metallicæ ferri nobiles.																
	<i>Principauté de Masseran.</i>															

N v m. 3. *Secunda pars Pedemontij Marchionatus Salutarum;*
le Marquisat de Salusses.

V R- B E S	SALVTIVM: <i>Salusses</i> , Italis <i>Saluzzo</i> , Episcopalis facta à Iulio II. vrbs perlauta, & frequens, olim familiæ Almeranæ. Aëre gaudet temperatissimo: modica est, sed castro eximio firmata.
&	CARMANIOLA: <i>Carmagnole</i> , ab omnibus Geographis hic collocatur, nunc ab hoc agro reuulsa est, & Pe- demontio adscripta: de quâ ibi.
CAS- T R A	Reuelia: <i>Reuel</i> , locus permunitus.
H V- I V S	Dronerum: <i>Dronero</i> , aliter <i>Droné</i> , castellum firmissimū ad quod Abbatia S. Constantiæ: hic Mercatores ar- mentis, ferroque diuites.
D I- T I O-	Busca: <i>Busca</i> , perantiqui Marchionatus caput.
	Verculum: <i>Verzoli</i> , nobis <i>Versol</i> , corruptè <i>Vensol</i> , castel- lum firmissimum.

- NIS. Costiliolum: *Costigliolo*, ad Fl. Verætam.
 Fanum S. Petri: *San-Pietro*, ad eundem Fl. versus castrum Delphini oppidum Galliarum.
 Et alia loca de quibus mox in Pado.
- FLV- PADVS: *le Pô*, oritur ex Monte Vesulo, seu Veso, hodie *Monte Viso*, qui faxis & rupibus horridus piceas tantum alit, & ex eo multi fluij erumpunt. Fluit autem Pado ex duplici fonte, & post tria milliaria ad Paisanam terræ cuniculo hauritur, ac post mille passus ad Patricolum *Paricolo* resurgit, ac paulò post labitur inter duo castella Vncinum *Oncino*, & Critium *Crisol*, indeque Villam Francam, Pancalerum, Carinianum eluens Taurinum venit, ac deinceps totam Longobardiam decurrit.
- VII
- AGRI
- SA- Verætã: *Veraita*, cuius vnus alueus Salustium attingit.
- LV- Mærius: *Mair*, Buscam alluens, & Dronerum.
- TIA- Maleus: *Malea*.
- NI. Stura: *la Sture*.

NVM. 3. *Pars tertia Pedemontij Comitatus Astensis, le Comté d'Ast, cum Regionibus ei insertis.*

- VR- ASTA: *Asti*, nobis *Aste*: ad Tanarum Fl. *le Taner*, ciuitas peruetus, lauta, diues, frequens, & splendidè ædificata. Fuit quondam Resp. potentissima quæ 30. armatorum millia eduxit. Arcem habet sub nomine S. Christinæ in gratiam Ducissæ Sabaudiaë fororis Ludouici XIII.
- BES
- AGRI Villa Franca: *Ville Franche d'Aste*, munitissimum oppidum, & aliquot propugnaculis septum.
- AS- Mons Clarus: *Monte Chiari*.
- TEN- Reuiliascum: *Reuigliasco*, nobis *Rouillase*.
- SIS. Balneoli: *Bagnasco*, nobis *Bagnas d'Ast*.
- Corneliana: *Corneillan*.
- Canale: *Canal*.
- COL- Cortemilia, seu Curia Æmiliani, vt quidam volunt.
- LES *Cortemiglia*.

LIGV- Millefimum: *Millesimo*.
 RVM, Cefola: *Cefol*.
les Lar- Mons Baldonis: *Mont - Baldon*.
ghes. Spinum: *Spino*, aliter *Spigno*.

MAR- CEVANVM: *Cena*, nobile castrum ad Tanarum Fl. vn-
 CHIO- de Marchionatus hic nomen traxit, & ei adiunctum
 NA- nobile, & luculentum oppidum.
 TVS RHODVM: *Rhodino*, castellum Picorum Mirandulæ,
 CEVA- emptum ex Marchionissâ Montis Ferrati à Ioan.
 NVS, Carrafa Ioannis Pici viri doctissimi coniuge, vbi &
 post viri mortem illa consenuit.
le Mar- Baniaseum: *Bagnasco*, ex quo vallis nomen accepit ad
quisat de Tanarum Fl.
Cena. Garefium: *Garesio*, olim Monsiardinus dictum. Mar-
 chionatus etiam titulo illustre.
 Vlmea: *Ormea*, oppidum quod primum eluit Tanarus
 fluuius.

FLV- TANARVS: *le Taner*, existit ex nexu Apennini, & Al-
 VII. pium, oriturque ex triplici riuo qui intra iactum sagit-
 ta coeunt. Auri ramenta defert, ex quibus se vidisse
 torquem, ait Volaterranus.
 Pezus: *Pez*, ex minutâ palude effluit.
 Stura: *la Stoure*, seu *Sture*, Astam alluens.

DE PRINCIPATV ONELIÆ, & MAIRI: *Oneglia & Marro*, dice-
 mus in orâ Genuensi, cui infertus est: in duas valles peramœnas
 discretus est.

NVM. 4. Pars quarta Pedemontij, Monsferratus Sabaudicus.

VR- TRIDINVM, vel Trinum: *Trino*, nobis *Trin*, præcipua
 huius ditionis vrbs, ampla, munita, & diues.
 BES Berulum: *Balzola*, sic dictam urbem putat Alciatus ab
 arbore Betula, quâ hîc indigenæ vtuntur ad munien-
 da vasa vinaria circulis.
 Liburnum: *Linorno*, oppidum inter paludes situm.
 LO- Mons Aureoli: *Montarnolo*.
 CA D. Mariæ Locetinae Cœnobium: *Badia di Lucedia*, quon-
 dam

S A-
B A V-
D I-
C Æ
D I-
T I O-
N I S
in
M O N-
T E
F E R-
R A-
T O.

dam nobilissimum, à Marchionibus Mōtisferrati conditum, vbi olim plurimi Monachi, nunc locus ruinis deformatus est.

Palatiolum: *Palazzuolo*, in loco riguo.

Verolentum: *Verolongo*, in Cauanenfi tractu.

Calusa: *Caluse*.

Vulpianum: *Vulpiano*, in Pedemontium plurimum excurrens.

Fanum S. Damiani: *San-Damiano*, oppidum munitissimum, & duplici obsidione famosum.

Fanum S. Sebastiani: *San-Basiano*.

Fanum S. Raphaëlis: *San-Raffaele*, nobis *S. Raphaël*.

ALBA: *Albi*, ad Fl. Tanarum, olim cognominata Alba Pompeia, antiquus Episcopatus, & ciuitas ampla.

N V M. 5. De Comitatu *Niceensi*, le Comté de Nice en Prouence.

V I C A-

N I C Æ A: *Nizza*, nobis *Nice en Prouence*, aliis *ἀπλωσ Nice*, quia Nicæam Bithyniæ contendunt dici *Nicée*, fortè scrupulosius; vrbs pulcherrima, & munitissima, vt quæ Turcis simul Francisque restiterit. Arcem habet in præsentia permunitam.

R I A-

V I L L A F R A N C A: *Ville Franche*, portus pulcherrimus, capacissimus, & percommodus, indigenis fortissimis plenus.

T V S

Castrum S. Albani: *Sant-Albano*, æquali vtrunque in prædictas vrbes interuallo, phari instar portum Villæ Francæ subeuntibus.

Esa: *Esa*, vicina ditioni Monachienfi.

Torbida: *Turbia*, patria olim Pertinacis Imp.

N I.

Contes oleo & castaneis abundans.

C Æ Æ

Pelia: *Peglia*, oleo, vino, atque frumento diues.

Sangrium: *Soagrio*, vbi arx munitissima.

le Vica-

Briga: *Briga*, oppidum sat amplum & populosum, vnde educuntur vinum, frumentum, mel, manna.

riat de

T E N D A: *Tenda*, nobis *Tende*, Comitatus caput, qui cum Nicæensi connectitur, ad quod oppidum via *del Corno*, aliter *Col de Tende*.

Fanum S. Martini: *S. Martino*, ad quod deuenitur per Fenestræ angustias, *Col delle Fenestre*, cui adiacet locus B. Virgini sacer, *Nostra Dona delle Fenestre*.

Nice.

Lantusca: *Lentofca*, ad Fl. Vesubiam.

Fanum S. Dalmatij in planitie: *San-Dalmazzo del Piano*.

VICARIATVS BARCELONÆ, *le Vicariat de Barcinonette.* BARCELLONA: *Barcinonetta*, nobis *Barcinonette*, incensa posterioribus hisce bellis, antea ditio Cardinalis Sabaudix. Hunc agrum quidam Pedemontio tribuunt.

Ioserium: *Ioster*.

Falconium: *Faucon*.

Reuellium: *Reuel*.

Miolanum: *Miolans*, arx non immunita.

VICARIATVS SOSPPELLA-NVS, *le Vicariat de Sospello.* SOSPPELLVM: *Sospello*, bellum oppidum, & eleganter structum in limite Genuensi, cum fonte aquæ limpidissimæ quæ ex vicinis montibus educitur.

Rupellula: *Rochetta*, in agrum Genuensem excurrens.

Castilio: *Castiglione*, paulò infra Sospellum.

Fanum S. Agnetis: *S. Agnes*, inter montes.

VICARIATVS PVERINVS, *le Vicariat du Poggiet, seu du Pogget.* PVERINVM: *Poggieto*, nobis *le Poggiet*, in limite Francico ad fluuium Varum, oppidum munitum in primis, & præsidio firmissimo validum.

BOVILIVM, quibusdam Bobium, aliter Boglia: *Boglio*, nobis *Beinul*, Comitatus prædiues de quo in historiis diximus, ex eo aliquot oppida pendent, & huic ditioni tantùm inferitur.

VALLIS SANCTI STEPHANI, *le Val Saint Estienne.* FANVM S. STEPHANI: *San-Stephano*, in capite Fl. Tineæ, qui ex 3 lacubus existit, oppidum luculentum quod huic valli nomen dedit, quæ per se regitur, neque pendet ab aliis Vicariatibus.

Fanum S. Dalmatij Syluestris: *S. Dalmas le Sauvage*, in collibus asperrimis situm oppidum.

MONS CEMENVS: *Monte Camelione*, vbi rudera, & cadauer magnæ vrbs ostenduntur: vulgò *Camelion*, seu *Cemella*.

Fanum S. Saluatoris: *S. Salvador*.

FLVVII VARVS: *il Varo*, nobis *le Var*, Prouinciæ nunc & Italiae aliquâ ex parte, sed exiguâ limes.
 COMI. Recipit } Esteronem: *Esteron*.
 Fluios } Tineam: *Tinea*, de quo supra.
 TATVS sequentes } Vesuuiam: *Vesubia*.
 Palius: *Palion*, ad Nicæam cadens.
 NICÆ- Liuentia: *Liuenza*, qui ex monte ortus, vbi vallem ad
 Brigam rigauit, deficit & disparet haustus cuniculo.
 ENSIS. Rottus: *Rotta*, Saogrium alluens, qui & Biberam forbet *Bibera*.

§. 3. De ditionibus Familiae Mantuanae.

SECT. I. Historica huius Familiae.

QUÆCVMQVE de hâc familiâ tractari solent in re Geographicâ ad tria capita reuocari possunt, *Ducatum Mantuanum*, *Ducatum Monferratensem*, & *ditiones Principum Gonzagarum*, seu *Mantuanorum*.

NVM. I. De Duce Mantue, & Agro Mantuano.

ORIGO huius Ducatus, qui antea Marchionatus erat cadit in annum Christi 1318. quando vrbs Mantua variis iactata casibus summâ populi voluntate Ludouicum Gonzagam accepit dominum, eiectis Bonacolsinis Tyrannis ope maximè Canis Scaligeri Principis Veronensis. Ipse eiusque successores *Capitanei Mantuæ* tantùm dicti sunt vsque ad Ioannem Franciscum, quem Sigismundus Imperator anno 1432. Marchionem Mantuæ dixit. Is obiit anno 1444. & inter quatuor filios principatum suum diuisit, de quo mox in quantitate huius ditionis. Marchionum porro nomen hæsit in hac familiâ vsque ad annum 1530. quo Carolus V. Imp. Fridericum Gonzagam Mantuæ Ducem creauit.

PRINCIPES MANTVANI. Superuacaneum puto hîc texere seriem Principum Mantuanorum ante Fridericum primum, quoniam illa ad rem nostram minùs pertinere videtur. Hanc tibi per synopsin proponimus, quam vt puto non negliges, à Friderico I. Duce ductam.